

τὴν Τραπεζοῦντα, εὗρεν αὐτὸν ἀκμαῖον καὶ ζωηρόν, καλλιεργούμενον καὶ ἀρδευόμενον ἀφθόνως ἕνεκα τοῦ φυσικοῦ πλούτου τῆς χώρας καὶ τῶν καλῶν ιδιοτήτων αὐτῆς.

Κρίνω περιττὸν νὰ προσθέσω, ὅτι βραδύτερον ὁ Ἑλληνισμὸς ἔτι μᾶλλον διεδόθη καὶ ἐκρατύνθη ἰδίως ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, ἀφθόνως δὲ διεσπάρη εἰς ἅπασαν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, Μεσσοποταμίαν, Συρίαν καὶ Αἴγυπτον, ὡς καὶ βραδύτερον ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων, καὶ μάλιστα τῶν ἡμετέρων Βυζαντινῶν, ὅποτε δι' ἀποικιῶν, διὰ τοῦ

Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας αἱ γῶραι αὗται ἐντελῶς ἐξηλληνίσθησαν. Ἀψευδὲς τοῦτου μαρτύριον πρὸς ἄλλοις ἐστὶ καὶ ἡ πανάρχαιος ἑλληνικὴ διάλεκτος τοῦ Πόντου, ἀπὸ δύο καὶ ἡμισείας χιλιετηρίδων μέχρι τῆς σήμερον λαλουμένη κατ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν Τραπεζοῦντος, Χαλδίας, Νεοκαισαρείας καὶ Ἀμασείας καὶ διατηροῦσα εἰσέτι τὴν ἀρχαίотρον καὶ τῆς ἰωνικῶν τύπον, τρεῖς ἡμέρας, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ τέσσαρας πρὸς νότον τοῦ Εὐξείνου εἰς τὴν μεσόγειον.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΑ ΠΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ
ΤΟΥ
ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΚΑΙ ΒΑΠΤΙΣΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΒΑΖΕΛΩΝΟΣ
ὑπὸ
ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑ Θ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΟΥ

Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΑΤΠΓ' συνεδρίᾳ τῆς 22 Φεβρουαρίου 1899.

Ἐὰν οἱ ὀπουδήποτε τῆς Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας διατρίβοντες καὶ οἰονδῆτι ἐπάγγελμα ἐξασκούντες Ἕλληνες λόγιοι, καθηγηταί, διδάσκαλοι, ἀρχιερεῖς, ἰατροί, δικηγόροι, ὑπάλληλοι, ἀπερχόμενοι ν' ἀφιερώσιν ἐκάστοτε ἐλάχιστον τῆς σχολῆς αὐτῶν χρόνον περὶ τὴν μελέτην τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἔτυχον διατρίβοντες, πολλὴ καὶ πολὺτιμος θὰ συνεκομίζετο ὕλη, δι' ἧς θὰ καθίστατο δυνατὴ ἡ λύσις διαφόρων ζητημάτων, ἐκκλησιαστικῶν, ἱστορικῶν, φιλολογικῶν καὶ γεωγραφικῶν. Οἱ πρὸς ἔρευναν τῆς ἡμετέρας χώρας παρ' ἡμῖν κατερχόμενοι ἀλλοδαποὶ ἐπιστήμονες ἀποδεικνύονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡκιστα κατηρτισμένοι πρὸς τοιαύτην ἐργασίαν, τοῦτο μὲν, διότι συνήθως ἀγνοοῦσι τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν ἱστορίαν καὶ τὰ ἔθιμα τῶν μερῶν, ἅτινα ἀναλαμβάνουσι νὰ περιγράψωσι, τοῦτο δέ, διότι ἐπὶ ζητημάτων ἰδίᾳ ἀφορῶντων τὸ ἡμέτερον Γένος καὶ τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν, φωρῶνται πολλὰκις μεροληπτικώτατοι καὶ ἐμπαθέστατοι ἐπικριταί.

Ὡς πανταχοῦ δὲ τῆς Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, οὕτω καὶ ὁ ἐν Τραπεζοῦντι διαμείνων εἰς πλεῖστα δύναται ν' ἀσχοληθῇ θέματα, τὴν ἱστορίαν καὶ φιλολογίαν καὶ γεωγραφίαν καὶ ἠθογραφίαν τοῦ τόπου ἀφορῶντα, καὶ εἰς γενικώτερα δὲ καὶ ἐπὶ ἐπιστημονικώτερα ζητήματα νὰ ἐπεκταθῇ, οἷον τοῦ ἐμπορίου, τῆς ὑγιεινῆς, τῆς γεωλογικῆς καὶ πετρογραφικῆς τοῦ ἐδάφους κατασκευῆς, τῆς χλωρίδος καὶ τὰ παρόμοια¹. Τοιαῦτα φρονῶν, εὐχαρίστως διέθετον κατὰ τὴν ἐν Τραπεζοῦντι καθηγητικὴν ὑπηρεσίαν μου τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεώς μου εἰς μελέτας, ἐξερχομένας μὲν τοῦ ἰδιαίτερου ἐπιστημονικοῦ μου κύκλου, μὴ ἀπαιτούσας ὅμως καὶ ἐιδικωτέρας σπουδᾶς ἢ ἑτερόν τι, πλὴν ἐπιμονῆς τινος καὶ κρίσεως. Οὕτω δ' ἀπετέλεσθη τὸ πλεῖστον ὕλικόν τοῦ πέους ἐκδοθέντος πονήματός μου περὶ τῶν Τραπεζοῦντιῶν

1. Ἴδε περὶ τοῦτου εἰδικὸν ἄρθρον μου ἐν Ἡμερολόγιῳ Σκόκου 1899: «Τραπεζοῦς».

Επὶ Συγγρ. Ὑπομν. Κ2 - 1895

Αἰγιαλὸν καὶ ὑψηλοὺς Ἐρυθίνους» . . . Ἐρυθίνους δὲ λέγεσθαι φασὶ τοὺς νῦν Ἐρυθρίνους ἀπὸ τῆς χροᾶς· δύο δ' εἰσὶ σκόπελοι. Μετὰ δὲ Αἰγιαλὸν Κάραμβις, ἄκρα μεγάλη . . . μετὰ δὲ Κάραμβιν Κίνωλος καὶ Ἀντικίνωλος καὶ Ἀβώνου τείχος καὶ Ἀρμένη . . . εἴτα αὐτὴ Σινώπη». Στράβ. IB', 544¹.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἀπὸ Ἀμαστρίος μέχρι Σινώπης Παφλαγόνων, περὶ δὲ τῶν Ἀλιζώνων λέγει· «Οἱ δὲ νῦν Χαλδαῖοι Χάλυβες τὸ παλαιὸν ὠνομάζοντο, καθ' οὓς μάλιστα ἡ Φαρνακία ἱδρύεται, κατὰ θάλασσαν μὲν ἔχουσα εὐρύαν τὴν ἐκ τῆς πηλαμνηδείας (πρώτιστα γὰρ ἀλίσκεται ἐνταῦθα τὸ ὕψος τοῦτο), ἐκ δὲ τῆς γῆς τὰ μέταλλα, νῦν μὲν σιδήρου, πρότερον δὲ καὶ ἀργύρου . . . τούτους μὲν οἶμαι λέγειν τὸν ποιητὴν Ἀλιζώνους ἐν τῷ μετὰ τοὺς Παφλαγόνες καταλόγῳ αὐτὰρ Ἀλιζώνων Ὀδῖος καὶ Ἐπίστροφος ἤρχον τηλόθεν ἐξ Ἀλύθης, ὅθεν ἀργύρου ἐστὶ γενέθλη». Στράβ. IB', 549.

Καὶ ταῦτα ὁ μέγας γεωγράφος τῆς ἀρχαιότητος Στράβων, ἐπὶ Χριστοῦ ἀκμάσας καὶ ἐξ Ἀμασειᾶς καταγόμενος. Ἐπιτρέπεται νὰ υποβάλωμεν ταῦτα εἰς βραχεῖαν κρίσιν. Ὁ Στράβων, πανταχοῦ ἀναφέρων τὸν Ὅμηρον, ὅσκις οὗτος περιγράφει μέρος τι, τάσσει τὰς ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἀναφερομένας πόλεις ἐν τῷ διακόσμῳ τῶν Παφλαγόνων, Κύτωρον, Σήσαμον, Κρώμναν, ἔτι Αἰγιαλὸν καὶ Ἐρυθίνους, περὶ τὴν Ἀμαστριν, ἣν ὁμοῦς δὲν ἀναφέρει ποσῶς, ὡς μὴ τότε οὔσαν. Ἐρχόμενος δὲ κατόπιν μετὰ πολλὰ ἄλλα εἰς Ἀλιζώνους καὶ τὴν Ἀλύθην τοῦ Ὅμηρου, τάσσει αὐτοὺς ὀρθότερον ἐκεῖ, ὅπου βραδύτερον ὥκουν οἱ Χάλυβες, οἱ Χαλδαῖοι καὶ ὅπου τὰ μεταλλεῖα τότε μὲν σιδήρου, πρότερον δὲ ἀργύρου, περὶπου κατὰ τὴν σημερινὴν Χαλδίαν. Δεξιόμεθα οὖν τὸ δεύτερον τοῦτο περὶ τῶν Ἀλιζώνων καὶ τῆς Ἀλύθης εἰς τὰς σημερινὰς περίπου θέσεις.

Ἦδη ἐκείναι ὑπὸ τοῦ Ὅμηρου ἀναφερόμεναι πόλεις Κύτωρον, Σήσαμος καὶ Κρώμνα συγκεντρωθῶσιν ἀκριβῶς περὶ τὴν νῦν Ἀμαστριν ὡς συνοικίαι αὐτῆς (ὡς λέγει ὁ Στράβων, παρὰ λείπω τὸν Αἰγιαλὸν καὶ τοὺς Ἐρυθίνους), πῶς τὰ ὀνόματα ταῦτα μετεφέρθησαν εἰς τὰς θέσεις τῶν κατόπιν καὶ νῦν Κοττώρων, τῆς Σαμ-

ψούντος καὶ τῆς ἡμετέρας Κρώμνης; πότε δὲ ἐγένετο καὶ πῶς ἡ μεταφορὰ αὕτη ἀπὸ τοσοῦτον μακρᾶς ἀποστάσεως εἰς πόλεις φερούσας πολὺ πρότερον καὶ σήμερον ἔτι ἀδιαφιλονικήτως τὰ αὐτὰ ὀνόματα Σαμψούντος, Κοττώρων, Κρώμνης ὀλίγον πρὸς νότον τῆς Τραπεζοῦντος; Διὸ ἐπιμένω, ὡς προεῖπον, εἰς τὴν πρότεραν μου ἐξήγησιν τῶν ὑπὸ τοῦ Ὅμηρου λεγομένων, θεωρῶν τὰς ὑπ' αὐτοῦ ἀναφερομένας πόλεις κατεχοῦσας τὰς καὶ νῦν ἔτι σφριζόμενας θέσεις, οὐχὶ δὲ πιθανὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀπολλωνίου καὶ αὐτοῦ τοῦ Στράβωνος, ὃν οὐχὶ τοσοῦτον ἀκριβῆ εὗρον ἄλλοτε καὶ εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ Τρωϊκοῦ πεδίου.

Ὁ Ὅμηρος λοιπὸν καὶ οἱ πανάρχαιοι Ἕλληνες ἐγίνωσκον ἱκανῶς τὰ μέρη ταῦτα, εἰκάσω δὲ ὅτι ἐκεῖνα, τὸ ὅποιον ἐγένετο κατόπιν ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων, δηλαδὴ ἡ ἱδρυσις τῶν ἐλληνικῶν ἀποικιῶν, ἐγένετο καὶ πολὺ πρότερον. Οἱ Ἕλληνες ἔμποροι, οἱ πλούσιοι Μινυαὶ Αἰολεῖς τῆς Βοιωτίας καὶ Θεσσαλίας, ζητοῦντες τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον ἤρχοντο ταῖς ναυσὶν αὐτῶν εἰς τὰ μέρη ταῦτα προβαίνοντες μέχρι τῆς Κολχίδος, τοῦ Φάσιδος καὶ τῆς Ἀλύθης ἵνα λάθωσι τὸ χρυσομαλλὸν δέρας ἐγίνωσκον ἄρα τὴν πηγὴν τοῦ ἀργύρου πολὺ ἀρχαιότερον. Πιθανὸν δέ μοι φαίνεται, ὅτι καὶ τότε ἀκόμη ἱδρύσαν ἀποικίας ἀκμαίας, ἐμπορικὰ δηλαδὴ πρακτορεῖα, ἐν οἷς μετεκὸμιζον τὰ προϊόντα τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν αἰγιαλὸν τοῦτον τοῦ Εὐξείνου διὰ τῶν Συμπληγάδων τοῦ Βοσπόρου ναυτιλλόμενοι, ἀμοιβαίως δὲ ἀνταλλάσσοντες μετέφερον εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν ἄργυρον τῆς Ἀλύθης καὶ τοὺς ἀγροτέρους ἡμιόνους τῶν Ἑνετῶν τῆς Παφλαγονίας καὶ τὰ λοιπὰ προϊόντα τῶν ἀνατολικῶν τούτων χωρῶν. Πολὺ ἀρχαιότερον ἄρα οἱ Ἕλληνες ἐγνώρισαν τὰ μέρη ταῦτα πρὶν οἱ Μιλήσιοι οἰκίσωσι τὴν Σινώπην καὶ δι' αὐτῆς τὴν Τραπεζοῦντα τῷ 756 π. Χ. Ἀλλὰ τὰ μὲν κτίσματα τῶν Μιλησίων, ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις γεγόμενα, διετηρήθησαν ὑπὸ τῆς ἱστορίας, τὰ δὲ ἀρχαιότερα ἐκκλύρθησαν διὰ παντὸς ὑπὸ τοῦ ἀδιαφανοῦς πέπλου τῆς ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας, πιθανῶς γενομένης κατὰ τὸν ιγ' π. Χ. αἰῶνα.

Ὁ Ἕλληνισμὸς λοιπὸν ἔχει βαθυτάτας ρίζας εἰς τὸν Αἰγιαλὸν τοῦτον τοῦ Εὐξείνου, ἀπὸ τῆς Παφλαγονίας μέχρι τῆς Αἰαίνης, τῆς πατρίδος τῆς Μηδείας, πολὺ βαθυτέρας ἢ ὅσον παρέδωκεν ἡμῖν ἡ ἱστορία. Ὅτε δὲ ὁ Ξενοφῶν μετὰ τῶν μυρίων αὐτοῦ ἐφθασεν εἰς

1. Καὶ ὁ γνωστὸς χαρτογράφος Kiepert τάσσει τὰς πόλεις ταύτας τοῦ Ὅμηρου περὶ τὴν Ἀμαστριν, πέραν τῆς Σινώπης, ἐν τοῖς χάρταις αὐτοῦ.

λογίων τῶν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως μέχρις ἡμῶν ἀκμαστάντων, καὶ τοῦ ἤδη ἐκτυπομένου ἔργου μου περὶ τῆς παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα ἱερᾶς Μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς Σουμελά, ὡς ἐπίσης καὶ ἱκανῶν ἄλλωνπραγματειῶν μου, ἃς ἐλπίζω μικρὸν κατὰ μικρὸν νὰ φέρω εἰς φῶς. Τούτων δ' ἀκριβῶς μία καὶ ἡ ἀνὰ χεῖρας περὶ τῆς Μονῆς Βαζελῶνος μελέτη.

Δὲν εἶναι τοῖς πολλοῖς κατ' ὄνομα τοῦλάχιστον ἄγνωστοι αἱ τρεῖς παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα σταυροπηγιακαὶ καὶ ἐξαρχικαὶ Μοναί, τῆς Παναγίας Θεοτόκου τῆς Σουμελά, τοῦ Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Περιστεροῦ ἡ Περιστερεώτια καὶ τοῦ Τιμίου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαζελῶνος ἡ Ζαβουλῶνος. Δικαίως δὲ πάντῃ καὶ αἱ τρεῖς αὗται ἱεραὶ μοναὶ μεγάλης παρὰ τοῦ ὀρθοδόξου κόσμου ἀπολαύουσι φήμης καὶ ὑπολήψεως, καθ' ὅσον μεγίστας ἐν χρόνοις προγενεστέροις προσήνεγκον ὑπηρεσίας τοῖς περιόικοις Χριστιανοῖς, οἵτινες εἰς αὐτάς καὶ μόνας ὀφείλουσι τὸν ἔθνησμον αὐτῶν καὶ τὴν ἐπὶ τὴν χριστιανικὴν πίστιν ἐμμονήν, διότι αὗται ὑπῆρξαν λιμένες σωτήριοι, προσδεχόμενοι τοὺς εἰς αὐτάς καταφεύγοντας, παρηγοροῦσαι αὐτοὺς ἐν ταῖς θλίψεσι καὶ διαθερμαίνουσαι τὴν πρὸς τὸν Θεὸν πίστιν καὶ ἐλπίδα. Παρετηρήθη δὲ ὅτι ὅπου μοναὶ ἐν τῇ χώρᾳ δὲν ὑπῆρχον, ἐκεῖ ἐντελῶς ἐξέλιπεν ὁ Χριστιανισμὸς, ἀπεναντίας δὲ ἀκμαῖος ὅλως καὶ ἀλφειῆτος διεσώθη οὗτος περὶ τὰς τρεῖς ταύτας ποντικὰς μόνας.

Ἀλλὰ πρὸς τὸν πολὺν τοῦτον σεβασμὸν. ὃν ἐκπαλαί πρὸς τὰς τρεῖς αὐτάς μονὰς ὁ περίοικος ἰδίᾳ πληθυσμὸς, ἠσθάνετο, συνεβάλετο οὐκ ὀλίγον καὶ ἡ ἀρχαιοφύτης αὐτῶν. Καὶ εἶναι μὲν ἀδύνατον νὰ ὀρίσθῃ ἀκριβῶς δι' ἐκάστην ἐξ αὐτῶν ὁ χρόνος τῆς ἰδρύσεως τῆς, σαφὲς πρὸς τοῦτο μαρτυριῶν μὴ ὑπαρχουσῶν· ἀλλ' εἶναι ἐξ ἄλλου διὰ πλείστων τεκμηρίων ἀποδεδειγμένον, ὅτι αἰωνὰς ὅλους πρὸ τῆς ἐν Τραπεζοῦντι ἐγκαθιδρύσεως τῆς αυτοκρατορικῆς τῶν Κομνηνῶν ἀρχῆς ἤκμαζον καὶ ἤνθουν αἱ παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα μοναί, πρὸς ἃς οἱ Κομνηνοὶ μέγαν ἠσθάνοντο σεβασμὸν καὶ τοσοῦτον, ὥστε καὶ χρυσόβουλλα ἰδιαίτερα ὑπὲρ αὐτῶν ἐξέδοντο καὶ χώρας ὁλοκλήρους εἰς αὐτάς ὑπέταξαν καὶ ἐν γένει διὰ πολλῶν εὐεργεσιῶν περιέβαλον αὐτάς. Ἐν τῷ περὶ τῆς Σουμελά πονήματί μου ἐνόμισα ὅτι ὠφείλον ν' ἀκολουθήσω πιστῶς τὴν ἀπὸ αἰώνων διασωθεῖσαν παράδοσιν τῆς ὑπὸ τῶν

ἐξ Ἀθηνῶν πατέρων Βαγράβα καὶ Σωφρονίου τῷ 386 μ. Χ. ἰδρύσεως τοῦ ἱεροῦ τούτου καὶ περιγῆμου μοναστηρίου, νὰ ἐκθέσω δὲ τὰ τῆς πρώτης αὐτοῦ συστάσεως ὡς ἀφηγήσαντο αὐτὴν ἀρχαιοτάτοι ἤδη συγγραφεῖς, ἀποδίδοντες εἰς τὸν Εὐαγγελιστὴν Δουκᾶν τὴν μέχρις ἡμῶν διασωθεῖσαν εἰκόνα τῆς Παρθένου. Βεβαίως δύναται τις πλείστα ἐπιχειρήματα νὰ φέρῃ κατὰ τῆς τοιαύτης παραδόσεως, κατόπιν μάλιστα τῶν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου ἀρχαιολόγου Τάσσου Νεροῦτσου περὶ τῆς Ἀθηναιᾶς εἰκόνης τῆς Γοργοῦπηκόου γραφέντων¹. οὐδ' εἶναι τις ἡναγκασμένος νὰ δώσῃ πλήρη πίστιν εἰς ὅσα Νεόφυτος ὁ Κανσοκαλυβίτης, ὁ συντάξας τὸ Κτιτορικὸν τῆς Σουμελά καὶ ὁ Παρθένιος Μεταξόπουλος, Τραπεζούντιος λόγιος καὶ ἀρχιμηνδρίτης τῆς Σουμελά, ἀφηγήθησαν², λαβόντες ἐκ τῶν προγενεστέρων συγγραφέων. Προκείμενου ὅμως περὶ τοιούτων ἱερῶν καταγωγῶν³ ἡ πρὸς τὰς παραδόσεις εὐλάβεια ἐπιβάλλεται, ὅταν τις μάλιστα ἀπλῶς νὰ κατεδαφίσῃ καὶ κατακρημνίσῃ τὰ δι' αὐτῶν διασωθέντα προτίθεται, οὐδὲν δ' αὐτ' ἐκείνων νὰ ἐγείρῃ δύναται, ἂν οὐ ἐνδείξεις ἕτεροι περὶ τοῦ ἀληθοῦς τῆς ἰδρύσεως χρόνου καὶ τῶν πρώτων αὐτῶν ἰδρυτῶν ἐντελῶς ἐλλείπουσιν.

Ἀνέφερα ἐνταῦθα τὰ κατὰ τὴν ἰδρυσιν τῆς Μονῆς Σουμελά, καθ' ὅσον ἐν τῷ προμνησθέντι Κτιτορικῷ αὐτῆς ἀπαντᾷ εἰδησίς τις σχετικὴ πρὸς τὸ ἡμέτερον μοναστήριον τοῦ Βαζελῶνος, περὶ οὗ καὶ μόνον ἐν τοῖς ἔπειτα γίνεται ἐν τῇ παρούσῃ πραγματεῖᾳ λόγος. Ὀλίγον μετὰ τὴν ἀφίξιν τῶν ὁσίων πατέρων Βαγράβα καὶ Σωφρονίου εἰς τὸ ὄρος Μελά, «ὁ ἡγούμενος τῆς πρὸς δυσμὰς μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου τῆς ἐν τῷ Ζαβουλῶν εἰτ' οὖν Βαζελῶν, ἐπισκήψαντος οἱ καθ' ἕκαστον τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου διέπεμψαν αὐτοῖς τρεῖς τινας τῶν ὑπ' αὐτόν, ἐπικομίζοντάς σφισιν ἐφ' ἡμῶνον τὰ τῆς αὐταρχείας καὶ ὡς κατὰ χρηματισμὸν ἤκοιεν ἀναγγέλλοντας»³. Ἐὰν λοιπὸν δεχθῶμεν ἀληθῆ ὅσα ὁ Κανσοκαλυβίτης περὶ τοῦ χρόνου

1. Ἡμερολόγιον Ἀττικόν 1888, καὶ Χριστιανικαὶ Ἀθῆναι, ἐν Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας, τόμ. Γ', σελ. 68—70.

2. Τὸ Κτιτορικὸν τοῦτο ἐξεδόθη ἐν Λειψίᾳ τῷ 1775. Περὶ αὐτοῦ ἴδε ἐν ταῖς ἐμαῖς Βιογραφίαις Τραπεζούντιων λογίων, σελ. 129, πλείονα δὲ ἐν προλεγομένοις τῆς ἐμαῖς Ἱστορίας τῆς παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα ἱερᾶς Μονῆς Σουμελά.

3. Σελ. 23.

τῆς ιδρύσεως τῆς Μονῆς Σουμελᾶ λέγει, πρέπει τὴν ἰδρυσιν τῆς Μονῆς Βαζελῶνος ν' ἀναγάζωμεν εἰς χρόνους προγενεστέρους τοῦ 386. Ἐν πᾶσι ὁμῶς περιπτώσει δυνάμεθα ἀσφαλῶς ἐκ τούτου νὰ εἰκάζωμεν ὅτι ἡ Μονὴ Βαζελῶνος εἶναι ἀρχαιότερα τῆς Μονῆς Σουμελᾶ, ἥτις μάλιστα μέχρις ἐσχάτων ἐτέλει φόρον κηρίου εἰς ἐνδειξιν ὑποταγῆς.

Ἡ πρώτη τῆς Μονῆς Βαζελῶνος θέσις δὲν εἶναι ἐκείνη, ἐν ἣ αὕτη τὴν σήμερον ἐγείρεται. Τοῦναντίον ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας κεῖται ὅτι αὕτη τὸ πρῶτον ἔκειτο πολὺ χθαμαλότερον, παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ διαρρέοντος τὰς δύο ἐκατέρωθεν τῶν βουνῶν κλιτύς ποταμίσκου, τοῦ ἀπὸ τοῦ Τζεβιζλικίου¹, ἀπὸ τοῦ Πυξίτου² ποταμοῦ χωριζομένου, ἐκεῖ περίπου, ὅπου τὴν σήμερον κεῖται ναῖσκος τοῦ Προδρομοῦ, ἐν τῷ χωρίῳ Σαχνόν³. Ἐλέγετο δὲ τὸ πρῶτον τοῦτο τῆς Μονῆς τοῦ Βαζελῶνος οἴκημα παμμέγιστον, πληθὺν κελλίων καὶ μοναχῶν περιλαμβάνον, ἐπὶ ἐκτάσεως δὲ μεγίστης ἐκτεινόμενον, ὅπερ ὁμῶς κατεστράφη κατόπιν, ἐρειπώθεν καὶ κατασκαφὴν ὑπὸ τῶν ἐπιδραμόντων τὴν χώραν Περσῶν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Οὐδ' ἐρείπια δ' αὐτοῦ διεσώθησαν, πλην ἑνὸς ὡς τοιαῦτα ἐκλάβη τις τὰς ἐπὶ τινος βράχου ἐν ὑψηλοτέρᾳ τινὶ θέσει ἀποκειμένας ἀλυσεῖς, τὰς ὁποίας ἐθεώρησάν τινες ὡς ἐκείνας, αἰτίνες συνεκράτουν πρὸς τὸν βράχον τὴν κυρίαν τῆς μονῆς εἴσοδον. Ἀλλ' ἑάν τις τὸν βράχον τοῦτον δεχθῇ ὡς τὸ ἐν τοῦ οἰκοδομήματος ἄκρον, τὸ σημερινὸν δὲ τοῦ Προδρομοῦ παρεκκλήσιον

ὑπολάβῃ ὡς ἀνεγερθὲν ἐπὶ τῆς θέσεως, ἐν ἣ ἔκειτο ὁ ἀρχαῖος τῆς μονῆς ναός, θὰ εὕρῃ ὅτι ἡ μεταξὺ τῶν δύο τούτων σημείων ἀπόστασις εἶναι τοσαύτη, ὥστε πελώριον, κατ' ἑκτασιν τοῦλάχιστον, θὰ ἦτο τὸ οἰκοδόμημα ἐκεῖνο, δυνάμενον οὕτω νὰ περιλάβῃ τοὺς τριακοσίους μοναχοὺς, οὓς ἡ παράδοσις ὡς ἀσκουμένους τὸ πάλαι ἐν τῇ Μονῇ Βαζελῶνος διαφημίζει.

Τοῦ ἀρχαίου οὕτω τῆς μονῆς ιδρύματος κατασκαφέντος καὶ ἐρειπωθέντος ὑπὸ τῶν Περσῶν, καὶ τῶν πλείστων ἐκ τῶν πατέρων αὐτῆς θανατωθέντων, κατέφυγον οἱ διασωθέντες εἰς τὸ πυκνὸν καὶ ἀπρόσιτον σχεδὸν δάτος τοῦ ὄρους Ζαβουλῶνος ἢ Βαζελῶνος ἢ Βαζοβελῶνος, ἐνθα συνώκησαν ἐκ νέου τὴν μονὴν αὐτῶν, (τὸ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐκ τοῦ προχείρου, εἶτα δὲ μείζονα καὶ εὐρυχωροτέραν διὰ τῆς βοήθειας τοῦ Βελισσαρίου, στρατηγοῦ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὡς μαρτυρεῖ τὸ ὑπὲρ αὐτῆς ἐκδοθεὶς χρυσόβουλλον τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ. Σκότος ἐν τοσοῦτῳ βαθύτατον καλύπτει τὸν βίον αὐτῆς κατὰ τοὺς μακροὺς μέχρι τῶν κομνηνείων χρόνων αἰῶνας, ἀσφαλῶς δ' ἐκ τούτου δύναται τις νὰ εἰκάζῃ, ὅτι ἡρημώθη καὶ πάλιν ἐν τῷ μεταξὺ ἡ μονή, ἀφ' οὗ οὐδεμία ἐνδείξεις τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς μέχρι τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος διεσώθη.

Εὐρον ὁμῶς αὐτὴν ἀνθοῦσαν οἱ Κομνηνοὶ τῆς Τραπεζοῦντος, μεγίστου δ' ἀπολαύουσιν παρὰ τῶν περιοίκων σεβασμοῦ, οὓς καὶ προσήλωσαν αὐτῇ διὰ χρυσοβούλλων. Ὁ Ἀλέξιος Γ' ἰδίᾳ καὶ ὁ Μανουὴλ εὐεργετικώτατοι πρὸς τὴν Μονὴν τοῦ Βαζελῶνος ἐδείχθησαν, πλείστας δωρεὰς καὶ προνόμια αὐτῇ προσενεγκόντες. Ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν ἀγρῶν, τοὺς ὁποίους καὶ σήμερον ἀκόμη κέκτηται ἡ Μονή—ἀγρῶν ὁμῶς ἀγόνων καὶ ἀχρήστων—, χρονολογεῖται ἔκτοτε, ὡς μαρτυροῦσι τὰ διασωθέντα πράγματα καὶ ἀφιερωτήρια ἑγγράφα, περὶ ὧν θὰ ὁμιλήσωμεν περαιτέρω. Τὸ χρυσόβουλλον τοῦ Ἀλεξίου Γ', οὗτινος ἀντίγραφον διεσώθη ἐν τῷ κώδικι τῆς Μητροπόλεως Χαλδίας¹, παρέχει τῇ Μονῇ Βαζελῶνος «γῆν ὑπεργον καὶ χώρας ἐπιτελεῖν κατ' ἔτος τὰ δημόσια καὶ τὰς ἐπικαρπίας, τὰ χωρία Ζούζαν καὶ Χορτοκόπιν, Χαβάν τε καὶ Σπήλαια, Δανείωχαν καὶ Παπάρουζαν, Χαμουρὶν, Μανδρακενὴν καὶ Χαψίν». Τὰ χωρία δὲ ταῦτα εἶναι ἀκριβῶς καὶ τὰ

1. Τζεβιζλικιον ἐπὶ Κομνηνῶν δικαιοσύμιον, σταθμὸς ἐπὶ τῆς μεταξὺ Τραπεζοῦντος καὶ Ἐρζερούμ δημοσίας ὁδοῦ, ἔξ ἀπὸ τῆς πρώτης τῶν δύο τούτων πόλεων ὥρας ἀπέχον, κείμενον παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν λόφων, ἐφ' ὧν εἶναι συνωκισμένα τὰ χωρία Καπί-κιοῦ καὶ Λειβερά, ὧν τὸ πρῶτον ὑπάγεται εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Τραπεζοῦντος καὶ τὸ δεύτερον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Σουμελᾶ.

2. Τὴν σήμερον Λεϊρμὲν-Λερέ, ἥτοι Ποταμὸς τῶν Μύλων, ἐκβάλλων τέταρτον τῆς ὥρας δυτικώτερον τῆς Τραπεζοῦντος. Αἱ διακλαδώσεις τοῦ ποταμοῦ τούτου εἶναι πλείσται, διαρρέουσιν τὰς μεταξὺ τῶν πολλῶν τῆς χώρας ὁρίων σχηματιζομένας φάραγγας.

3. Τὸ χωρίον τοῦτο ἐν τοῖς ἀρχαιότεροις ἐγγράφοις δὲν ἀναφέρεται, ἔξ οὗ δύναται τις νὰ συμπεράνῃ ὅτι συνωκίσθη πολὺ μεταγενέστερον. Εἶναι ἀρκοῦντως ἐκτεταμένον, καίπερ μὴ περιέχον μέγαν ἀριθμὸν οἰκιῶν, καὶ ὅσον τὰ πλείστα τῶν περὶ τὴν Τραπεζοῦντα χωρίων δὲν ἔχουσι τὰς οἰκίας των συγκεντρωμένας ἐπὶ τὸ αὐτό, ἀλλὰ διεσκορπισμένας καὶ μεμονωμένας, ἐν τῷ μέσῳ τῶν περιβαλλόντων αὐτὰς ἀγρῶν.

1. Ἐν σελ. 247—248, ἔξ οὗ καὶ ἐδημοσίευσεν αὐτὸ ὁ κ. Α. Παπαδόπουλος Κεραμεύς, ἐν Ἑλλήν. Ἀνεκδ., σελ. 77—78.

σήμεραν ἔτι ἀποτελοῦνται τὴν ἐξαρχίαν τῆς Μονῆς. Καὶ τὸ χρυσόβουλλον δὲ τοῦ Μανουήλ¹, οὗτινος ἀντίγραφον διεσώθη ἐν τινι τῶν κωδίκων αὐτῆς, ἐπιβραβεύει τῇ Μονῇ τὰ ὑπὸ τῶν προγενεστέρων αὐτοκρατόρων παρὰχωρηθέντα δικκίωματα καὶ προνόμια, διατηρηθέντα ἕκτοτε μέχρι τῆς σήμερον.

Ἐνταῦθα δὲν θεωρῶ ἄσκοπον εὐθὺς ἀμέσως νὰ δώσω πληροφορίας τινὰς περὶ τῶν κωδίκων τῆς Μονῆς, τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον οὗτοί εἰσιν αἱ κυριώταται πηγαί, ἐξ ὧν ἠρύσθησαν τὰς περὶ τῆς Μονῆς Βαζελωνος πληροφορίας μου². Τοιοῦτοι ὑπάρχουσι κυρίως δύο, ὁ μικρότερος, στήματος 12ου, ὁ μεγαλειότερος, στήματος 4ου. Ὁ μικρότερος, ὁ καὶ σπουδαιότερος, ἀποτελεῖ ἀξιολογώτατον μνημεῖον τῆς ἐποχῆς τῶν Κομνηνῶν, οὐ μόνον διότι παρέχει δεῖγμα τῆς λαλουμένης τότε γλώττης, ἀλλὰ καὶ διότι περιλαμβάνει ἐν ἀντιγράφοις πληθὺν πρατηρίων καὶ ἀφιερωτηρίων ἐγγράφων, ὧν τὸ ἀρχαιότερον φέρει ἡμερομηνίαν τοῦ ἔτους 1256 καὶ τὸ νεώτερον τοῦ ἔτους 1479, πάντων πολλοῦ λόγου ἀξίων, ἅτε ἐμπεριχόντων ἀπειράριθμα ὀνόματα ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, πρόσωπα ὀφρικοῦχα τῆς αὐλῆς τῶν Κομνηνῶν, ὀνόματα τόπων καὶ χωρίων καὶ ἀγρῶν, ὡς καὶ πλείστας ὅσας λεπτομερείας, ἀναφερομένας εἰς τὸν οἰκογενειακὸν βίον τῶν κατόικων, εἰς τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα αὐτῶν, εἰς τὰ τοῦ μετρικοῦ συστήματος καὶ λοιπὰ· ἀλλ' ἰδίᾳ πράξεις δικαστικὰς περιφήμους, κρισιμολογὰς καὶ ἀποφάσεις, ἐν αἷς τὴν πρωτεύουσάν θέσιν κατέχει ἀκύρωσις προγενεστέρων ἀποφάσεως τοῦ Δουκὸς τῆς Ματσούκας ὡς ἀδίκου καὶ παρὰνόμου, ἀκύρωσις, γενομένη ὑπὸ τῶν καθολικῶν κριτῶν τῆς θεοσώστου καὶ θεοσυντηρήτου πόλεως Τραπεζοῦντος³. Ὁφείλω ἐνταῦθα νὰ παρατηρήσω, ὅτι ὁ κώδιξ, περὶ οὗ ὁμιλῶ, δὲν εἶναι ὁ αὐτὸς οὔτε μὲ τὸν ὑπὸ τοῦ κ. Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως περιγραφέντα⁴,

οὔτε μὲ τὸν ὑπὸ τοῦ κ. Σάββα Ἰωαννίδου εἰς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον δωρηθέντα¹. Ὁ τοῦ κ. Κεραμέως ἐγγραφή ἔτει 1705 ὑπὸ Ἀζαρίου Ἱερομονάχου², ὡς τὸ ἐν τέλει αὐτόγραφον σημείωμα δηλοῖ, ἔχον ὡς ἐξῆς: «Μνήσθητι, Κύριε, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου τὸν τοῦ Βαπτιστοῦ σου ἐλάχιστον δοῦλον Ἀζαρίαν, τάχα καὶ ἱερομόναχον, ἀλήτην τῆς αὐτοῦ μονῆς τοῦ Ζαβουλῶν· ὃς καὶ γραφεὺς τυγχάνει τοῦ κώδικος τούτου. ἀμὲν». Ὁ ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Ἰωαννίδου δωρηθεὶς τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, ἐνθα φέρει ἀριθμ. 36 καὶ περιλαμβάνει φύλλα 120, στήματος 12ου, ἔχει τὴν δετὴν ἐπιγραφὴν: Κώδιξ ὅπου περιέχει τὰ ἀφιερωτήρια τῶν εὐσεβῶν καὶ ὁρθοδόξων Χριστιανῶν, ὅπου ἀφιέρωσαν εἰς τὴν πανσέβαστον καὶ βασιλικὴν Μονὴν τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τὴν ἐν τῷ ὄρει Ζαβουλῶν οὔσαν ἐν ὁρίοις Τραπεζοῦντος. Ὁ κώδιξ οὗτος ἐγγραφή «ὑπὸ Γεωργίου τοῦ προηγουμένου, ἀνεψιοῦ διδασκάλου Σεβαστοῦ Τραπεζοῦντι τοῦ Κομνηνοῦ³», ὡς γέγραπται ἐν τῇ ὀπισθίᾳ τοῦ πρώτου φύλλου σελίδι, ἐν ᾧ ἐν τῇ ἐμπροσθίᾳ σελίδι τοῦ αὐτοῦ φύλλου ἀναγινώσκονται τὰ ἐξῆς: Κώδιξ ἱερὸς ὑπάρχει τῆς Μονῆς τοῦ τιμίου Προδρόμου τοῦ ἐν ὄρει Βαζοβελῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τραπεζοῦντος. Ἀλλ' ὁ ὑφ' ἡμῶν ἐνταῦθα περιγραφόμενος κώδιξ εἶναι πολὺ τῶν ἄλλων ἀρχαιότερος. Ἐπ' αὐτοῦ ἐσημειώσατο τῷ 1661 μοναχὸς τις, οὗτινος τὸ ὄνομα δὲν κατώρθωσα ν' ἀναγνώσω, τὰ ἐξῆς: Ἀγνε Σακελλάριε· ἰδοὺ ὁποῦ σοῦ παραδίδω τὸν ἱερὸν κώδικα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τοῦ μὴ ἐξωσθῆναι τῆς Μονῆς· διότι ἐγὼ δειλιῶντας διὰ τὸ γερατεῖόν μου σοῦ τὸν παραδίδω ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὅπου τὸν εἶχον φυλαγμένον χρόνους μγ'. αχξά'. Ἐγένετο λοιπὸν τοῦ κώδικος τούτου φύλαξ ὁ γηραιὸς οὗτος ἱερομόναχος τῷ 1618, ἀφ' οὗ παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τὸν Σακελλάριον τῷ 1661, φυλάξας ἐπὶ 43 ἔτη. Ἀλλως τε ἡ γραφὴ τοῦ κώδικος τούτου εἶναι τῆς 15ης ἐκατονταετηρίδος, δυσανάγνωστος μὲν, ἀλλ' ἄγαν ἐπιμελετημένη καὶ ἄνευ τῶν ὁρθογραφικῶν σφαλμάτων, ὧν γέμει ἐκείνος, ἐξ οὗ ἔλαβε τὰ δημοσιευθέντα ἀντί-

1. Ὁ κ. Κεραμεὺς τὸν χρυσόβουλλον τοῦτον λόγον τοῦ Μανουήλ θεωρεῖ ὑποδοκιμαῖον (ἴδε πραγματείαν του: *über ein Chrysobull von Trapezunt* ἐν *Monatsbericht d. bayer. Akad.* 1886, σελ. 299—302).

2. Πληροφορίας τινὰς περὶ τῶν δύο τούτων κωδίκων ἴδε καὶ ἐν ταῖς ἡμετέραις Βιογραφίαις Τραπεζοῦντιων λογίων, σελ. 80—81, ἐν ὑποσημ. 96.

3. Τὴν ἀπόφασιν ταύτην, ὡς καὶ τινὰ ἀφιερωτήρια, πρατήρια καὶ κρισιμολογὰς ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Κεραμεὺς ἐν Ἑλλήν. Ἀνεκδ. τῆς Μαυρογορδατείου Βιβλιοθήκης, σελ. 73—75.

4. Αὐτόθι, ἐν σελ. 76.

1. Ὡς πληροφορεῖ ὁ κ. Κεραμεὺς (αὐτόθι, 76).

2. Ὁ Ἀζαρίος οὗτος ἐγένετο εἴτα ἀρχιεπίσκοπος Θεοδοσιουπόλεως. Πληροφορίας τινὰς περὶ αὐτοῦ ἴδε ἐν Βιογραφ. κτλ., σελ. 97, ὡς καὶ παρὰ τῷ κ. Κεραμεῖ, ἐνθα ἀνωτέρω.

3. Ἰδε ἡμετ. Βιογρ., σελ. 82.

γραφὰ ὁ κ. Κεραμεύς. Λείπεται ἔτι ἐνταῦθα νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἐπὶ τοῦ ἀνεκδότου κώδικος ὑπὸ τοῦ Σακελλαρίου ἐγράφη τῷ 1664 ἡ ἐξῆς εἰδήσις ὅτι: γενομένου ἡγουμένου τοῦ Σαμουὴλ παρέδωκεν αὐτῷ ὡς εἶχεν ἐντολὴν τὸν ἐν λόγῳ κώδικα. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπίσης κώδικος ἀπαντῶσι καὶ αἱ εἰδήσεις, ὅτι ὁ ἐν Σπέλλα νὰὸς τοῦ Προδρομοῦ φκοδομήθη ὑπὸ Μανουὴλ τοῦ Πορφυρογεννήτου τῷ 1179, ὁ δὲ ἐν Σα-χνόη νὰὸς τῶν Ταξιαρχῶν τῷ 1391 ὑπὸ Νικοδήμου ἱερομονάχου τοῦ Λαζαροπούλου¹.

Ὁ ἕτερος κώδιξ τῆς Μονῆς Βαζελωνος εἶναι κυρίως βιβλίον παρησιῶν, ἐν ᾧ ἐσημειοῦντο τὰ ὀνόματα τῶν εὐσεβῶν ἐκείνων Χριστιανῶν, οἵτινες ἀφιέρουν τῇ Μονῇ κτήματα ἢ χρήματα, ἀπολαύοντες παρ' αὐτῆς αἰωνίου μνημοσύνου ἅπαξ τοῦλάχιστον τοῦ ἐνικυτοῦ ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ. Τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἔχει ἀπὸ τοῦ 1650, ἀλλ' ἐν τοῖς ἔπειτα χρόνοις δὲν περιωρίσθη εἰς τὸν κύριον αὐτοῦ προορισμόν, ἀλλ' ἐχρησιμοποιήθη καὶ πρὸς ἀναγράφην διαφόρων γεγονότων καὶ πρὸς ἀντιγραφὴν ἐν αὐτῷ ποικίλης ὕλης ἐρριμμένης ἀτάκτως τῆδε καθεύσε, πολλάκις δυσαναγνώστου, οὐχὶ δὲ σπανίως καὶ ἥκιστα ἀξιοσημειώτου. Ἀντὶ ἄλλης περιγραφῆς τοῦ κώδικος τούτου θέλω ἀναγράψῃ ἐνταῦθα, οὐχὶ κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν, ἀλλὰ κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἐν τῷ κώδικι ἐκθέσεως, τὰ κυριώτατα τῶν περιεχομένων αὐτοῦ, ἵνα παράσχῃ συγχρόνως καὶ τινὰς τῶν περὶ τῆς Μονῆς πληροφοριῶν μου.

Ἐν σελίσι 14—16 ἀπαντῶμεν ἀντίγραφον τοῦ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Γαβριὴλ τῷ 1706 ὑπὲρ τῆς Μονῆς ἐκδοθέντος Σιγγιλίου, οὗτινος τὸ πρωτότυπον διεπράγη μετὰ τῶν ἄλλων τῆς Μονῆς ἐγγράφων καὶ χειρῶν κατὰ τινὰ κατ' αὐτῆς ἐπιδρομὴν, ἐπισυμβῆσαν τῷ 1717 καὶ ἀναγραφομένην περαιτέρω ἐν τῷ κώδικι.

Ἐν σελίσι 17—25 ἀπαντῶμεν ἀντίγραφον τοῦ γνωστοῦ εἰς τὴν χώραν ποιήματος ἀνω-νύμου τινός, ὃπερ ἀφηγεῖται τὴν κατὰ τὸ 1665 γενομένην διαρπαγὴν τοῦ ἐν Τραπεζοῦντι μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Φιλίππου καὶ ἀρχεται διὰ τῶν στίχων:

1. Ἡ ἐπιγραφή σφίζεται καὶ ἐπὶ τοῦ παναρχαίου τούτου ἐν Σαχνόη ναύσκου, τεθειμένη κάτωθεν τῆς εἰκό-νος τοῦ ἀνεγείραντος αὐτὸν Νικοδήμου Λαζαροπούλου. Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι τὸ ὄνομα Λαζαρόπουλος ἔφερε καὶ σύγχρονος ἀρχιερεὺς Τραπεζοῦντος Ἰωσήφ, συγ-γραφεὺς διηγήσεως περὶ τῶν θαυμάτων τοῦ πολιούχου Τραπεζοῦντος Μεγαλομάρτυρος Εὐγενίου.

Βούλομαι γὰρ ὁ ἀμαθὴς εἰσεὶ χαρτὶ νὰ γράψω
δοποῦδαι τὰ μάτια μου, καὶ θέλω νὰ μὴ παύσω
γράφοντας ὅσα ἴμπορῶ καὶ μὴ τ' ἀναγελᾷτε,
σὲ δάσκαλο δὲν ἔπραξα, μὴ με κατηγορεῖτε¹.

Ἐν ταῖς κατόπιν σελίσιν ἀπαντῶμεν ἀντί-γραφον τοῦ χρυσοβούλλου Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ καὶ παραφράσεις τῶν δύο ῥωσικῶν χρυσοβούλλων Πέτρου τοῦ Μεγάλου καὶ Ἀλε-ξάνδρου τοῦ Α', ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἀπωλέσθη, τοῦ δευτέρου δὲ τὸ πρωτότυπον διασφίζεται ἄχρι τῆς σήμερον ἐν τῇ Μονῇ.

Σχετικῶς μὲ τὴν ἔκδοσιν τοῦ χρυσοβούλ-λου τοῦ Μεγάλου Πέτρου ἀντέγραψεν ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος κώδικι ὁ κατὰ τὸ 1811 ἐνεκα τῆς ἐν Τραπεζοῦντι πανώλους παρεπιδημῶν ἐν τῇ Μονῇ λογίος Τραπεζοῦντιος Παναγιώτης Χατζῆ Κακούλογης ἡ Γραμματικοπούλος² σχεδιάσμα τι ὑπὸ Ἰωάννα ἱερομονάχου Βα-ζελιώτου³ γραφέν, παρέχον δὲ ἱκανὰς περὶ τῆς Μονῆς πληροφορίας κατὰ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου ἐβδόμου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, πρὸς δὲ γνωρίζον ἡμῖν δύο λο-γίους τῶν χρόνων ἐκείνων ἡγουμένους, τὸν Γεωργάσιον⁴ καὶ τὸν Λαυρέντιον⁵. Ἰδοὺ ἐν πε-ριλήψει τί τὸ σχεδιάσμα τοῦτο περιλαμβάνει, Τῷ 1693 ἐπεβλήθη ὑπὸ τῆς ἐξουσίας φόρος τοῖς μοναχοῖς, ἀρχιερατευόντος ἐν Τραπεζοῦντι τοῦ Νεκταρίου⁶, ὅστις, κατὰ τὸ ἐν λόγῳ σχε-διάσμα, ἦν ἄνθρωπος θεοσεβής, σεμνός, τα-πεινός, εὐλαβὴς πρὸς τὰ θεῖα καὶ κατ' ἀ-λήθειαν πάσῃ ἀρετῇ κεκοσμημένος, ὄντως ἱερά καὶ ἁγία κεφαλή. Ἀλλ' ἡ τῆς Μονῆς Βαζελωνος οἰκονομικὴ κατάστασις ἦτο ἤδη

1. Τὸ ὅλον ποίημα γεγραμμένον ἐν στίχοις πολιτικοῖς, οὐχὶ δὲ ἐν τῇ ἐπιτοπίῳ διαλέκτῳ, ἐδημοσιεύθη πέρυσιν ὑπὸ τοῦ κ. Α. Παπαδοπούλου Κεραμεῖος (Fontes hi-istoriae imperii Trapezuntini, τόμ. Α', σ. 150-165), παραλαβόντες αὐτὸ ἐκ τοῦ προκειμένου κώδικος, ἐν ᾧ ἀντεγράφη ὑπὸ τοῦ Παναγιώτου Χ' Κακούλογη ἡ Γραμματικοπούλου. Περὶ τοῦ αὐτοῦ ποιήματος ποιῶν-ται μνείαν Π. Τριανταφυλλίδης (Ποντικά, σελ. 56, καὶ Φυγάδες, ἐν προλεγ., σελ. 88). Σ. Ἰωαννίδης (Ἱστορία καὶ Στατιστικὴ Τραπεζοῦντος, σελ. 132-133) καὶ Ἐπαμ. Θ. Κυριακίδης (Βιογραφίαι τῶν ἐκ Τραπεζοῦντος λο-γίων, σελ. 53, 55, 81 καὶ 115).

2. Ἡμετ. Βιογρ., σελ. 151.

3. Αὐτόθι, σελ. 80.

4. Αὐτόθι, σελ. 82.

5. Αὐτόθι, σελ. 82—83.

6. Αὐτόθι, σελ. 76—80.

τοσούτον ἔλεεινή, ὥστε ἡ ἐπιβληθεῖσα φορολογία ἠπείλει αὐτὴν ταύτην τὴν ἐρήμωσιν καὶ καταστροφὴν αὐτῆς. Ἀπορία τότε κατέλαβε πάντας «ἀπὸ τοῦ πρωτεύοντος κυροῦ Ζαχαρίου μέχρι τοῦ τελευταίου τῶν μοναχῶν, ὅτε θεῖος τις ἔρως καὶ ἐνθεος ἠρέθισε τὸν τότε ἀρχιμανδρίτην ἐκ τῆς αὐτῆς Μονῆς κῦρ Λαυρεντίου καὶ εἰσπηδήσας ἐν μέσῳ ἡμῶν ὑπισχνεῖται πᾶσι τοῖς πατέράσι τοῦ ἀπελθεῖν χάριν ἑλέους τε καὶ βοηθείας πρὸς τῆς Μοσχοβίας τὰ μέρη· ἦν δὲ ὁ ἄνθρωπος οὗτος ὅσον εἰς τὸν τύπον τοῦ σώματος μακρὺς, ἔχων τὸ γένειον ἀρκετόν, οὔτε πολὺ, οὔτε ὀλίγον, πολὺς τὴν τρίχα, θαρσαλέος τὸ φρόνημα, γράμμασι καὶ μουσικοῖς κεκοσμημένος». Μετ' εὐγνωμοσύνης οἱ πατέρες ἐδέχθησαν τὴν πρότασιν τοῦ Λαυρεντίου, ὅστις διὰ ξηρᾶς μετὰ τεσσάρων ἄλλων μοναχῶν ἀναχωρεῖ κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς Ἀρμενίαν, εἶτα δὲ εἰς Περσίαν, ἵνα ἐκεῖθεν εἰσέλθῃ εἰς Ῥωσσίαν. Ἀλλὰ φθὰς εἰς τὰ σύνορα ἠμποδίσθη ἔνεκα λοιμώδους ἀσθενείας καὶ παρέμεινεν ἐν Ἀστραχάν μετὰ τῶν ἄλλων πατέρων, τὰ πάνδεινα ὑποστάς, ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως χρημάτων. Καὶ δύο μὲν τῶν συνοδοιπόρων του ἐπέστρεψαν, ἄλλος ἀπεβίωσεν ἐκεῖ, καὶ μόνος αὐτὸς μετὰ τοῦ ἐναπολειφθέντος Γαβριὴλ κατόπιν διετῶν ταλαιπωριῶν καὶ μόχθων κατώρθωσε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ Ῥωσσικὸν ἔδαφος. Ὁ Λαυρεντίος, φθὰς εἰς Πετρούπολιν, ἐμφανίζεται παρὰ τῷ Αὐτοκράτορι Πέτρῳ τῷ Μεγάλῳ καὶ κατορθοῖ ὅπως ὀρίσῃ οὗτος ὑπὲρ τῆς Μονῆς Βαζελῶνος ἑτησίαν εἰσφορὰν 50 ῥουβλίων καὶ ἐλευθέραν εἰς Ῥωσσίαν εἰσόδον ἀντιπροσώπων τῆς Μονῆς πρὸς εἰσπραξίν ὑπὲρ αὐτῆς ἐράνων, τῶν ἐξόδων αὐτῶν πληρονομένων ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ταμείου, πάντα δὲ ταῦτα νὰ ἐπιστημοποιήσῃ διὰ χρυσοβούλλου. Ἐπιστρέψαντα τὸν Λαυρεντίον ἐκλέγουσιν οἱ πατέρες ἡγούμενον τῷ 1706. Πρακτικῶς μετὰ τετραετίαν παρέδωκε τὴν διοίκησιν τῆς Μονῆς εἰς τὸν Γερβάσιον, ἄνθρωπον καὶ αὐτὸν σπουδαῖον καὶ ἐλληνικῆς παιδείας ἐμπλεῶν, φοιτητὴν ὑπάρχοντα τοῦ σοφωτάτου καὶ ἀειμνήστου κυρίου κυροῦ Σεβαστοῦ. Ἀλλὰ καὶ πάλιν τῷ 1712 ἀνέλαβε τὸ δεύτερον τὴν ἡγουμενείαν ὁ Λαυρεντίος, ὅστις καὶ ἤρξατο ἀμέσως τὴν οἰκοδομὴν τοῦ νέου τῆς Μονῆς κτιρίου, ἀποπερατωθεῖσαν τῷ 1719, Νοεμβρίου α'. Ἀπεβίωσε δὲ τῷ 1723, διατελὼν ἐτι ἡγούμενος.

Ἐν παρόδῳ ἐνταῦθα ἄς ἀναγράψω, ὅτι καθ' ἣν περίπου ἐποχὴν συνέβαινον ἐν τῇ Μονῇ

Βαζελῶνος τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰωάσαφ σχεδιασθέντα¹ ἐπεσκέφθη αὐτὴν τῷ 1701 ὁ πολὺς γάλλος βοτανικὸς Τουρνεφόρτιος, ὅστις ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ ταξιδίου αὐτοῦ παρέχει καὶ τινὰς πληροφορίας ἀφορώσας τὴν Μονὴν Βαζελῶνος². Ἀποθαυμάζων οὗτος τὰ ἄλση καὶ τὴν ὅλην γλωρίδα τῶν περὶ τὴν Μονήν, γλωρίδα ὠραιότεραν καὶ αὐτῆς τῆς ἐπὶ τῶν Ἀλπεων, ἠύχετο ἐν αὐτῇ νὰ ζήσῃ τὰ ἐπιλοιπὰ τοῦ βίου αὐτοῦ ἔτη. Τοὺς μοναχοὺς, οὓς ἀναβιβάζει εἰς 40, ἐπαινεῖ διὰ τὸ ἥθος καὶ τὴν εὐλάβειάν των, περιγράφει δὲ χαριέστατα τὴν ξυλίνην καὶ ἀρχέγονον τῆς Μονῆς κλίμακα, καί, χαρακτηρίζων τὴν ἐπίφοβον τῶν πραγμάτων κατὰστασιν ὡς ἐκ τῆς ἀγριότητος τῶν περιόικων, δικαιολογεῖ τοὺς μοναχοὺς ὡς ἀποφεύγοντας πᾶσαν οἰκοδομὴν καὶ πάντα τῆς μονῆς πλουτισμόν.

Ἐπανερχόμενος εἰς τὸν κώδικα, ἐξ οὗ ἀρύομαι τὰς εἰδήσεις μου, σπεύδω νὰ παρατηρήσω ὅτι τὸ ἐπόμενον ἐν αὐτῷ ἀναγραφόμενον γεγονός ἐπῆλθεν εἰς ἐπικύρωσιν τῶν ὑπὸ τοῦ Τουρνεφόρτιου γραφέντων. Ὀλίγα μετὰ ταῦτα ἔτη, τῷ 1717, εἴκοσι καὶ ὀκτὼ λησταί, προσνομαζόμενοι ἐν τῷ κώδικι κωμάντροι, εἰσελθόντες βίβλιν εἰς τὴν Μονὴν διήρπασαν πάντα αὐτῆς τὰ σκεύη, ἀργυρὰ τε καὶ χρυσὰ, τὰ χρυσοβούλλα καὶ σιγίλλια αὐτῆς, τὰ πατερικά καὶ τὰ βιβλία καὶ ἐν γένει πᾶν ὅ,τι πολῦτιμον κατεῖχεν αὕτη, ἀπογυμνώσαντες οὕτω τέλεον αὐτήν. Εἰς τῶν ληστῶν τούτων, μόλις ἐπιστρέψας εἰς τὴν οἰκίαν του, ἀπεβίωσεν αἰφνιδίως, τυμπανιαῖος ἀπομείνας, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ κώδικος, οἱ λοιποὶ δὲ πάντες συλληφθέντες ὑπὸ τοῦ τοπάρχου Τραπεζοῦντος Σιρῇ Μουσταφᾶ πασσᾶ, ὑπέστησαν τὸν δι' ἀγρόνης θάνατον.

Ἐν σελίδι 97 περιέχονται ἕτεραί τινες σημειώσεις ἀνάξια ἀναγραφῆς.—Ἐν σελ. 300 ἀντεγράφη ὑπὸ τοῦ προμνησθέντος Χατζῆ Κακούλογη σιγίλλιον τοῦ μητροπολίτου Τραπεζοῦντος Παΐσιου³, ἐκδοθὲν τῷ 1707 καὶ ἀναγνωρίζον τῇ Μονῇ τὰ ἐξαρχικά αὐτῆς δικαιώματα ἐπὶ τῶν πέριξ χωρίων. Τὸ σιγίλλιον τοῦτο, σωζόμενον ἐτι ἐν τῇ Μονῇ, ἐδημοσιεύθη παρ' ἡμῶν⁴, φέρει δ' ἐν τέλει πλὴν τῆς ὑπο-

1. Τὸ ὑπόμνημα φέρει τὴν ὑπογραφήν: Ὁ ταῦτα σχεδιάσας εὐτελής καὶ ἀμαθὴς Ἰωάσαφ ἱερομόναχος.

2. Voyage du Levant, σελ. 236—237.

3. Βιογρ. 93—96.

4. Αὐτόθι, 95—96.

γραφῆς τοῦ Παϊσίου καὶ ταῦτα: Ἰδίᾳ μὲν χειρὶ γράφω καὶ χαρίζω τῷ τελεσφόρῳ Προδρόμῳ Βαζελῶν.—Ἐν ἐτέρᾳ τοῦ κώδικος σελίδι ἀπαντᾷ ἡδε ἡ σημείωσις «Ἐν μαγκάλῃ, φέρον τὴν ἐπιγραφὴν Σωφρονίου Ἀχιλαείας 1791, εὐρέθη εἰς χεῖρας Ἐγὶπ' Οὐλοῦ Ἐμὶρ ἀγᾶ καὶ ἐφέρθη ἀπ' αὐτὸν εἰς τὸν Γιαντιέντην¹ Χούσανδρον νὰ τὸ μεταβάλῃ εἰς χαλκόν· οὗτος, ἰδὼν τὴν ἐπιγραφὴν, συνειροήθη μετὰ τῶν ἐν τῇ Μονῇ καὶ διέσφωσεν αὐτὸ ἀντὶ λίρας». Καὶ ὁ μὲν Ἀχιλαείας Σωφρόνιος, ἱερομόναχος τέως ἐν τῇ Μονῇ, βιογραφεῖται ὑφ' ἡμῶν², τὸ δὲ μαγκάλιον αὐτοῦ ὡς καὶ τις νιπτὴρ διασφύζεται ἔτι ἐν τῇ Μονῇ, καὶ ὁ ἀναφερόμενος τέλος Ἐγὶπιοὺς Ἐμὶρ ἀγᾶς, εἰς ἐστὶ τῶν ποτε τιμαριωτῶν (Δερὲ-πέργων) Ἐγυπιδῶν, περὶ ὧν πλείστα ἐν τε τοῖς Ποντικοῖς καὶ τοῖς Φυγάσιν ἔγραψεν ὁ ἀσίδιμος Περικλῆς Τριανταφυλλίδης. Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι οἱ τοιοῦτοι, ὡς κατοικοῦντες πλησιέστερον τῆς Μονῆς Βαζελῶνος, ἠνώχλουν αὐτὴν συχνότερον, πλείστα δὲ ἐπιδραμόντες κατ' αὐτῆς, εἰς παντελῆ ἐρήμωσιν καὶ πέναν περιῆγον τοὺς πατέρας αὐτῆς.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν δύο τῆς Μονῆς κωδίκων. Πλὴν αὐτῶν ἐλάχιστα ἄλλα ἀξιόσημείωτα ἔγραφα ἡ κειμήλια μέχρι τῆς σήμερον διεσώθησαν ἐν τῇ Μονῇ. Ἀξιολογώτερα τούτων, πλὴν τοῦ προμνησθέντος χρυσοβούλου Ἀλεξάνδρου τοῦ Α' καὶ τοῦ σιγίλλιου τοῦ Τραπεζοῦντος Παϊσίου, τυγχάνουσι τὸ σιγίλλιον Γρηγορίου τοῦ Ε' τὸ ἐν κεφαλαιώδεσι γράμμασιν ὀρίζον τὰ καθήκοντα τῶν σταυροπηγιακῶν Μονῶν³, τὸ σιγίλλιον Ἰωακείμ τοῦ Β', τὸ ἐπαναφέρον εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Μονῆς τὰ τέως ἀποσπασθέντα ἐξ αὐτῆς καὶ εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Ῥοδουπόλεως⁴ προσαρ-

τηθέντα χωρία, καὶ ἀντίγραφον τοῦ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Φροντιστηρίου τῆς Τραπεζοῦντος ἀποκειμένου¹ νομοκάνονος τοῦ ἱεροῦ Φωτίου μετὰ τῆς ἐξηγήσεως τοῦ Βαλοσαμῶνος ὁμοιον ἐκείνου, ὅπερ εὐρόντες οἱ Ποιτῆς καὶ Ῥάλλης ἐδημοσίευσαν ἐν τῷ Συντάγματι τῶν θεῶν καὶ ἱερῶν Κανόνων², γραφὴν καὶ τοῦτο ὑπὸ τοῦ Ἠλία Κανδήλογλου³, προσταγῇ τοῦ Τραπεζοῦντος Δωροθέου⁴, ἐν ἀρίστη δὲ καταστάσει διατηρούμενον⁵.

Ἐν τῇ ἐξαρχίᾳ τῆς Μονῆς Βαζελῶνος ὑπῆρξαν ἄρα γε ἐν προγενεστέροις χρόνοις Μοναὶ ἕτεραι, μὴ διασωθεῖσαι μέχρις ἡμῶν; Τὴν ἐρώτησιν ταύτην εἶχον προβάλῃ εἰς ἑμαυτὸν κατὰ τινα ἐπισκεψὶν μου εἰς τὴν Μονὴν τὸ θέρος τοῦ 1896, κατὰ περίεργον δ' ὅλως σύμπτωσιν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχεν ἀπολυθῇ ἐγκύκλιος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς τοὺς κατὰ τόπους ἀρχιερεῖς καὶ ἡγουμένους, ζητοῦσα παρ' αὐτῶν πληροφορίας περὶ παλαιότερων μονῶν. Πρὸς λύσιν τῆς ἀπορίας ταύτης, ἐπεχειρήσαμεν μετὰ τοῦ ἡγουμένου τῆς Μονῆς Βαζελῶνος ἀρχιμανδρίτου κ. Ἀνθίμου καὶ τοῦ γραμματέως καὶ διδασκάλου ἐν αὐτῇ κ. Γ. Σάθα ἐκδρομὴν εἰς τὰ χωρία ἐκεῖνα, διὰ τὰ ὅποια ἡ παράδοσις ἀναφέρει τὴν ὑπαρξίν μονῶν. Ἄς μοι ἐπιτραπῇ νὰ παραθέσω ἐνταῦθα τὸ δρομολόγιον, τὸ ὁποῖον τότε ἠκολουθήσαμεν, ἐπεὶ δὲ οὗτοι εἶναι δυνατὸν νὰ γνωσθῶσι καὶ τινα ἀφορώντά τινα τῶν χωρίων τῆς ἐξαρχίας Βαζελῶνος.

Ἀναχωρήσαντες ἐκ τῆς Μονῆς μικρὸν πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου κατήλθομεν διὰ μέσου τοῦ δάσους τὸ βουνόν, ἐν διαστήματι δὲ ὥρας ἀντιπαρήλθομεν τὸ Μετόχιον τῆς Μονῆς, τιμώ-

1. Ἐκ τοῦ χωρίου Γιανάντων δηλονότι.

2. Βιογραφ., σελ. 142.

3. Ἐν τῇ περὶ τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' ἔργῳ τοῦ Γ. Γ. Παπαδοπούλου (ἐκδοθέντι ὑπὸ Ἀγγελουπόλου) δὲν καταχωρίζεται οὔτε τοῦτο, οὔτε τὸ ἐν τῇ Σουμελᾷ, ὅπερ δημοσιεύεται ἐν τῷ ἑμῷ περὶ αὐτῆς ποιήματι. Καὶ εἶναι μὲν ἐν ἅπασιν τούτοις τοῖς σιγίλλοις αἱ διατάξεις αἱ αὐταί, προηγούμεναι ὅμως αὐτῶν δι' ἐκάστην τῶν Μονῶν ἰκανά, δι' ὧν ἐπιβραβεύονται αὐταῖς τὰ ἐξαρχιακά τῶν καὶ σταυροπηγιακὰ δικαιώματα.

4. Ἰδρῶθη ἡ ἐπισκοπὴ αὕτη τῷ 1864, ἀποτελεσθεῖσα ἐκ τῶν ἐξαρχιακῶν χωρίων τῶν τριῶν παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα μονῶν, ἀλλὰ κατηργήθη μετὰ τριετίαν, ἐπανελθούσης τῆς ἀρχαίας τάξεως, ὡς ἐκ τῆς ἀντιστάσεως τῶν χωρικῶν. Ἴδε τὰ περὶ τούτου ἐκτενῶς ἐν τῇ ἑμῇ ἱστορίᾳ τῆς Μονῆς Σουμελᾷ, ἐνθα καὶ τὸ διὰ τὴν μονὴν ταύτην ἐκδοθὲν σιγίλλιον Ἰωακείμ τοῦ Β'.

1. Ὁμιλῶν που περὶ τοῦ κώδικος τούτου τοῦ 1311 (Βιογρ., σελ. 135, ἐν ὑποσημ. 152), ἐσφαλμένως ἐσημείωσα ὅτι ἀπωλέσθη. Εὐτυχῶς διασφύζεται ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Φροντιστηρίου τῆς Τραπεζοῦντος, ἀποτελῶν ἐν τῶν καλλωπισμάτων αὐτῆς, φέρων δὲ ἐν τῇ τελευταίᾳ σελίδι σημειώσεις τινάς, ὧν μία, ὅτι τῇ φροντίδι τοῦ πατριάρχου Συμεὼν τοῦ Τραπεζοῦντος ἐπεστράφη καὶ πάλιν εἰς Τραπεζοῦντα, ἀπεμποληθεῖς τέως ἐξ αὐτῆς. Ὁ κ. Κεραμεὺς ἐκδίδωσι προσηχῶς κατάλογον ἀναλυτικὸν τῶν χειρογράφων τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ τραπεζουντιακοῦ Φροντιστηρίου. Ἄλλος αὐτοῦ κατάλογος διὰ τὰ χειρογράφα τῆς Μονῆς Σουμελᾷ συνεκδίδεται ἐν τῇ ἑμῇ ἱστορίᾳ.

2. Προλεγόμενα, Α' τόμ., σελ. ι' καὶ ἐφεξῆς.

3. Βιογραφ., σελ. 145—148.

4. Αὐτόθι, σελ. 132—137.

5. Ἐλάχιστα καὶ ἄνευ ἀξίας ἕτερα βιβλία διεσώθησαν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Μονῆς.

μενον εἰς μνήμην Ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Νεο-
καισαρείας—διήλθομεν διὰ τοῦ χωρίου Σαχνόη,
διέβημεν τὸν ποταμὸν καὶ ἀνῆλθομεν ἐπὶ τῆς
δημοσίας ὁδοῦ, τῆς ἀγούσης ἐκ Τραπεζοῦντος
πρὸς τὴν Ἐρζερούμ καὶ τὴν Περσίαν, εἰς τινα
μικρὸν καὶ ὦραν ἐκ Τζεβιζλικίου ἀπέχοντα
σταθμὸν Καλογέο-Χάν, ἢ Κερεμιτλή. Ἐπὶ τῆς
δημοσίας ὁδοῦ ἤδη ἰππεύοντες ἐγκατελίπομεν
δεξιὰ ἡμῶν (πρὸς ἀνατολὰς) τὸ ὑπεράνω τοῦ
ποταμοῦ κείμενον χωρίον Θέροσαν ἢ Αἰθέριο-
σαν, καὶ τὴν ὀλίγον αὐτῆς ἀπέχουσαν Μονὴν
Καλογριχίων τῆς Κρεμαστῆς Παναγίας, ἀρ-
χαιοτάτην μὲν, ἀλλ' ἐρημωθεῖσαν, τῷ 1858
ἀνοικισθεῖσαν καὶ εἰς τὴν Μονὴν Βαζελῶνος
ὑποκειμένην. Δεύτερος, μικρὸς ἐπίσης σταθμὸς
ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τὸ Κίλ-χάν, ἥτοι Κόρης χάνιον,
διὰ τὸ ὅποιον ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι ἦτο
ιδιοκτησία νεαρῆς τινος κόρης, ὅπως διὰ τὸ
προηγούμενον ὅτι ἀνῆκεν εἰς καλόγηρόν τινα.
Τρίτος σταθμὸς τὸ Γιαξλη-τίας, ἥτοι Γεγραμ-
μένη Πέτρα, περὶ ἧς λέγεται ὅτι εὐρέθη ἔχουσα
γράμματα, κατ' ἄλλους μὲν ἐλληνικά, κατ'
ἄλλους δὲ ὀθωμανικά, τὰ ὅποια οὐδεὶς ποτε
κατῴρθωσεν ν' ἀναγνώσῃ καὶ τὰ ὅποια ὁ χρό-
νος κατέστρεψεν ἐντελῶς προσετίθετο μάλιστα
καὶ τις μῦθος, καθ' ὃν ἐν τοῖς ἀπέναντι βρά-
χοις ἐντὸς ἀγνώστου σπηλαίου ἐκρύπτοντο
ἄπειροί θησαυροί, τὰ δὲ γράμματα ἐκεῖνα
οὐδὲν ἄλλο περιείχον ἢ τὸν ἀριάδνειον μύθον
πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ σπηλαίου. Προβαίνοντες
ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, πάντοτε πρὸς νότον, ἀντιπαρε-
χόμεθα ἀρίστερά μὲν τὰ χωρία Γιανάντων καὶ
Ποντίλιαν, δεξιὰ δὲ τὴν Κουνάκην καὶ τὸ
Τοιμπρικᾶ. Μεθ' ὃ διέρχομεθα τὸν σταθμὸν
Κουνάκ-χάν καὶ ἑτερόν τινα ἔχοντα ἥκιστα
εὖοσμον ὄνομα, ἐνῷ ἀρίστερά μὲν καταλεί-
πομεν τὰ χωρία Γιανανάντων, Ἀδολήν καὶ
Κρένασσαν, δεξιὰ δὲ τὴν Στάμαν. Καὶ οὕτω,
τρεῖς μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ἡμῶν ἐκ τῆς Μο-
νῆς ὥρας, φθάνομεν εἰς Χαμφίκιοι.

Τὸ Χαμφίκιοι εἶναι τὸ μεγαλειότερον τῆς
ἐξαρχίας Βαζελῶνος χωρίον, ἀπαρτιζόμενον
ἐκ τεσσάρων συνοικιῶν καὶ ἀποτελοῦν μετὰ
τὸ Τζεβιζλικίον τὸν δεύτερον κύριον ἀπὸ τῆς
Τραπεζοῦντος ἐπὶ τῆς δημοσίας ἀμαξιτοῦ
ὁδοῦ μεταξύ αὐτῆς καὶ τῆς Ἐρζερούμ στα-
θμὸν. Διατέμνοντες τὴν συνοικίαν Τσαχαράν-
των, ἀρίνομεν τὴν δημοσίαν ὁδὸν καὶ, κάμ-
πτοντες πρὸς τὰ δεξιὰ τοξοειδῶς, διαβαίνομεν
καὶ πάλιν τὸν ποταμὸν, διερχόμεθα πρὸ
μικροῦ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου παρεκκλησίου
καὶ φθάνομεν, δέκα ἀπὸ τῆς ἀναχώρησεως

ἡμῶν ἐκ Χαμφίκιοι λεπτά, εἰς Γερ-Κιοπροῦ.
Ἐνταῦθα ἐκ τῶν βράχων ἀναβλύζει ὕδωρ
ἀφθονώτατον, θειομιγὲς καὶ σιδηρομιγὲς μεθ'
ὀρμῆς ἱκανῆς, εἰς ὕψος πολλάκις 70 τοῦ μέ-
τρου ἑκατοστῶν καὶ ἐν θερμοκρασίᾳ, ἰδίως
τὸν χειμῶνα, μεγαλειτέρᾳ κατὰ τι τῆς τοῦ
ἁέρος. Ἐκ τῶν ἀναφυσωμένων ἀτμῶν ἐπὶ τῆς
ἐπιφανείας τοῦ ἀναβλύζοντος ὕδατος σχημα-
τίζονται φυσαλίδες ἱκανῶς μεγάλαι, ἐνῷ θεῖον
καὶ σκωρίαί σιδήρου ἐπικάθηνται ἐπὶ τῶν
βράχων. Τῶν βράχων τούτων περιεργατὰτη
ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ θέσις, καθ' ὅσον ἀποτελοῦσι
φυσικὴν γέφυραν φράττουσαν τὴν περαιτέρω
πορείαν τῶν ἐκ τῶν βουνῶν καταρρέοντων
ὕδατων· καὶ τὸ μὲν θέρος καταρροῦσι ταῦτα νὰ
διέλθωσι διὰ τῶν ὀπῶν, τὰς ὁποίας κατὰ τὴν
πάροδον τῶν χρόνων ἐν τοῖς βράχοις ἐσχημά-
τισαν· ἀλλὰ τὸν χειμῶνα, ἕνεκα τῆς συσσω-
ρεύσεως πολλῶν ὕδατων, ἡ δίοδος αὐτῶν διὰ
μόνων τῶν ὀπῶν τούτων δὲν εἶναι ἐπαρκής·
μικρὸν κατὰ μικρὸν διὰ τοῦτο ἀνυψοῦνται
αἱ μάζαι τῶν ὑδάτων εἰς τὴν πρὸ τῶν βρά-
χων λεκάνην· μέχρις οὗ, φθᾶσι τὴν κορυφὴν
αὐτῶν, ὑπερχειλίζουσι καὶ κατέρχονται μεθ'
ὀρμῆς ἐν εἰδει μικροῦ καταράκτου εἰς τὴν
ἐπείρωθεν γηραιωτέραν λεκάνην. Περὶ τοῦς
βράχους τούτους τοποθετεῖ ἡ παράδοσις μίαν
τῶν μονῶν τῆς χώρας, τὴν τοῦ Ἀγίου Σάββα,
καὶ πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν ἐρείπων αὐτῆς ἐπε-
χειρήσαμεν τὴν μέχρις αὐτῶν ἐκδρομὴν μας.
Ἐν τούτοις οὐ μόνον οὐδὲν τοιοῦτον ἀνεύρο-
μεν, ἀλλ' οὐδὲ κατωρθώσαμεν ν' ἀπαντήσω-
μέν που ἐρείπια τῶν πρὸ 40 μόλις ἔτων ἐκεῖ
ἰδρυμένων ἐργαστηρίων, τὴν ὑπαρξίν τῶν
ὁποίων ἐπεμαρτύρει γέρον χωρικός ἐκ Χαμφί-
κιοι. Τὸ ὀρμητικῶς ἐνταῦθα ῥέον ὕδωρ τὰ
πάντα συμπαρέσυρε καὶ μόνον λίθους τινὰς ἡμι-
κυκλοειδῶς τοποθετημένους καὶ τὴν θέσιν πα-
ρεκκλησίου τῆς Ἀναλήψεως ἐπέχοντας ἐφείσθη.

Ἐκ Γερ-Κιοπροῦ διηυθύνθημεν πρὸς τὸ
χωρίον Στάμα, βαίνοντες ἤδη οὐ μόνον ἀντι-
θέτως, ἐκ νότου δηλονότι πρὸς βορρᾶν, ἀλλὰ
καὶ ἐπὶ τοῦ ἀπέναντι τοῦ ποταμοῦ μέρους, καὶ
ἔχοντες πρὸς τὰ δεξιὰ ἡμῶν, ἥτοι πρὸς δυ-
σμάς, τὰ μέρη, ἅτινα πρὸ ὀλίγου διήλθομεν.
Ἐν Καμπανᾷ, χωρίῳ μικρῷ, πρόκειτο νὰ ἐπι-
σκερθῶμεν δύο παρεκλήσια. Τὸ μὲν τούτων,
τῆς Παναγίας, εἶναι κεκρυμμένον ἐν μέσῳ
λεπτοκαρυῶν, κεχωσμένου μικρὸν ἐν τῷ ἐδάφει
καὶ διασφῶζον εἰκόνας ἀρχαιοτάτης κατασκευῆς·
παραδόξως δὲ τὸ μικρὸν τοῦτο παρεκλήσιον
ἀπαρτιζοῦσι παρμυγίστοι λαξευτοὶ λίθοι, ἅ-

γνωστον πόθεν μετενεχθέντες, ὥστε ἐξ ὀλίγων τοιούτων εἶναι τὸ ὅλον ὠκοδομημένον. Τὸ δὲ ἕτερον, περὶ οὗ οὐδὲ εἰς τίνος ἀγίου ἢ ἀγίας μνήμην ἐτιμάτο οἱ χωρικοὶ γνωρίζουσιν, ἀποτελεῖται ἀπὸ τινος λίθους ἐπὶ τὸ αὐτὸ συγκεντρωμένους, οὐχὶ μακρὰν τῆς θέσεως, ὅπου κεῖται τὸ τῆς Παναγίας παρεκκλήσιον ἐν μέσῳ ἀγροῦ. Ἀρκεῖ νὰ διασκορπίσῃ τις τοὺς λίθους τούτους ἵνα μὴ ὑπάρχῃ τοῦ λοιποῦ γνωστὴ οὐδ' αὐτὴ ἡ θέσις τοῦ παρεκκλησίου. Καὶ ὅμως λέγεται ὅτι ἀμφοτέρωτα ταῦτα ἀνῆκον ἄλλοτε εἰς μονάς!

Κατήλθομεν μετὰ ταῦτα τὴν πρὸς τὸν ποταμὸν κατωφέρειαν, διήλθομεν ἐκ νέου αὐτὸν καὶ ἀνῆλθομεν τὴν πρὸς τὴν δημοσίαν ὁδὸν ἄγουσαν, μικρὸν πρὸ τοῦ χανίου Κουνάκας. Ἐκεῖ που ἐπεσκέφθημεν σπήλαιον, οὗτινος ἡ μόνη πρὸς τὸν ποταμὸν ὅπῃ ἦτο τετειχισμένη. Ἡ ὄροφὴ τοῦ σπηλαίου καὶ αἱ πλευραὶ τοῦ ἀποτελοῦνται ἐκ τοῦ βράχου, ἀλλὰ τὸ ἔδαφος τοῦ εἶναι ἐκ χώματος, μήκους 7 μέτρων καὶ πλάτους 4,5. Οὐδεμίαν εἰκὼν, οὐδὲν ἔγχος, ὅτι διετέλεσέ ποτε ἐκκλησίαν τῶν ἐν κρυπτῷ Χριστιανῶν, οὔτινες ἐν σπηλαίοις τοιούτοις καὶ ἐν ὥραις νυκτίαις ἐλάτρουον τὸν Θεόν.

Οὕτω ἐπεστρέψαμεν ἡλίου δυνάτος εἰς τὴν Μονὴν, μηδὲν ἀνευρόντες τῶν πολλῶν θρυλουμένων ἀρχαίων τῆς χώρας μονῶν. Ὡς μόνον τοιαύτην δύναται τις νὰ παραδεχθῇ μονὴν τοῦ ἀγίου Σαββατίωνος ἢ Σαπατίωνος, ἣν ἀπηντήσαμεν εἰς τινὰ τῶν ἐγγράφων τῆς Μονῆς Βαζελῶνος, καὶ τόπον ὁμώνυμον τῆς ὁποίας κέκτηται ἐκεῖ που πλησίον αὐτῇ. Ἐκ τίνος ἐγγράφου¹ τοῦ ἑτέρου τῶν κωδίκων, πραγματευομένου περὶ πωλήσεως χωροφωτοπίου τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Νύσσης πρὸς τὴν Μονὴν Βαζελῶνος, ἡδυνάτο τις ἐκ πρώτης ὄψεως νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἐδῶ που πλησίον ὑπῆρχε μονὴ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Νύσσης. Ἀλλὰ βεβαίως ἡ ἐν τῷ ἐγγράφῳ μνημονευομένη ὁμώνυμος μονὴ εἶναι ἡ ἐν Τραπεζοῦντι, κειμένη ἐν ἡ θέσει ἀκριβῶς σήμερον ἐγείρεται ἡ Μητρόπολις καὶ ὁ μητροπολιτικὸς τῆς Τραπεζοῦντος ναός².

1. Καὶ τὸ ἐγγράφον τοῦτο ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ κ. Ἀ. Παπαδοπούλου Κεραμέως (Ἑλλ. ἀνέκδ., σελ. 85). Ἐν αὐτῷ ἀναφέρεται ἡγουμένος μὲν τῆς μονῆς Ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης ὁ Μακάριος, ἡγουμένος δὲ Βαζελῶνος Θεόκτιστος. Χρονολογίαν φέρει Ἰανουαρίου 1349, σημειοῦται δὲ ἐν τέλει: Γραφεὺς τοῦ παρόντος ὑποθός: Θεόδωρος ὁ ἱερομόναχος ὁ Μαῦρον ὑπογράφεται.

2. Προκειμένου περὶ τῆς μονῆς Ἁγίου Γρηγορίου

Θὰ ἐπιχειρήσω ἐνταῦθα νὰ καταστρώσω κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν τὰ ὀνόματα πάντων τῶν μέχρι σήμερον γνωσθέντων ἡγουμένων τῆς Μονῆς Βαζελῶνος. Θὰ προτάξω ἐν τοσούτῳ πέντε ὀνόματα ἡγουμένων, ὧν τὰς χρονολογίας δὲν κατώρθωσα νὰ ἐξιχνιάσω, διότι ἀναγράφονται ἐν ἐγγράφοις ἀχρονολογήτοις. Τοῦτο μόνον γινώσκωμεν, ὅτι ἐζησαν ἀπὸ τοῦ 1256 μέχρι τοῦ 1476 ἐποχὴν, καθ' ὅσον τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ μικροῦ τῆς Μονῆς κώδικος, περιλαμβανόντος ἐγγράφου τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος.

- 1) Λουκάς.
- 2) Θεοδώρητος.
- 3) Κοσμάς.
- 4) Γρηγόριος.
- 5) Θεόδουλος.
- 6) Βλάσιος, 1256 (Μοναχοί: Γεδεών, Ἀκάκιος, Λεόντιος).
- 7) Ἰωαννίκιος, 1260.
- 8) Θεόκτιστος, 1349.
- 9) Νικόδημος, 1367.
- 10) Μακάριος, 1392.
- 11) Μακάριος, 1435 (καὶ 1448).
- 12) Γεώργιος, 1620¹.
- 13) Σαμουήλ, 1664.
- 14) Ζαχαρίας, 1694 (Μοναχὸς λόγιος Ἰωάσαφ)².
- 15) Λαυρέντιος, 1706—1710³.
- 16) Γερβάσιος, 1710—1712⁴.
- 17) Λαυρέντιος, 1712—1723 (τὸ β').
- 18) Ζαχαρίας, 1723—1735 (θεῖος Ἀζαρίου, τοῦ εἰτα Θεοδοσιουπόλεως)⁵.
- 19) Παῖσιος, 1728.

τοῦ Νύσσης, ἀναγράφω καὶ τὴν δε τὴν σημείωσιν, ἣν περὶ αὐτῆς εὑρον: Εἰς τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Νύσσης τοῦ ἐπιλεγομένου τὰ λείψανα εἰς τὴν στέγην ἐπάνω εἶναι ῥαμμένα ταῦτα: ὁ καθηγούμενος τῆς Μονῆς ταύτης (τις;) ἐκοιμήθη Μαΐου ζ', ἡνδ. α'. 'ζωσα'. Ἐὰν τὸ χρονολογικὸν διάστημα μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1349 καὶ 1363 δὲν θεωρηθῇ μέγα, ἃς ὑποθεθῇ ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ Μακαρίου τοῦ ἐν τῇ προηγούμενῃ σημειώσῃ ἀναφερομένου ἡγουμένου τῆς μονῆς Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Νύσσης.

1. Βιογραφ., σελ. 58—59.
2. Αὐτόθι, 80—81.
3. Αὐτόθι, 82—83.
4. Αὐτόθι, 82.
5. Αὐτόθι, 97.

- 20) Χριστοφόρος, 1743 (λόγιος μοναχὸς Ἰγνάτιος)¹.
- 21) Ἱερεμίας, 1790 (λόγιοι, Σωφρόνιος ὁ εἶτα Ἀχταλείας² καὶ Δωρόθεος)³.
- 22) Παῖσιος, 1803—1824 (λόγιος μοναχὸς Ἐλισσαῖος)⁴.
- 23) Χρύσανθος, 1824—1854.
- 24) Φιλόθεος, 1854—1864.
- 25) Ἀνανίας, 1864—1880 (ἐκ Χαλδίας).
- 26) Γεράσιμος, 1880—1881 (Κατόγλης, ἐκ Σαχνόης).
- 27) Ἐλισσαῖος, 1881—1885 (ἐκ Χαμψίκιοι).
- 28) Γεράσιμος, 1885—1888 (τὸ β').
- 29) Ἰσίδωρος, 1888—1895 (ἐπιζών, ἐκ Σαχνόης).
- 30) Ἀνθίμος, ἀπὸ τοῦ 1895 (ἐκ Σάντας, ἀρχιμανδρίτης, τέως Ἱερομόναχος ἐν τῇ Μονῇ Σουμελά).

Καὶ ἡ Μονὴ Βαζελῶνος, ὡς καὶ αἱ δύο ἄλλαι παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα στυροπηγιακαὶ καὶ ἐξαρχικαὶ μοναὶ τῆς Σουμελά καὶ τοῦ Περιστερά, πολλὰς ὑπέστη ἐνοχλήσεις διὰ τὰ ἐπὶ τῶν ἐξαρχικῶν χωρίων δικλιώματά της, καθ' ὅσον οἱ γείτονες ἀρχιερεῖς, διαφόρους προβάλλοντες ἐκάστοτε ἀξιώσεις, προσεπάθουν νὰ ἐπαυξήσωσι τὰς ἰδίας τῶν ἐπαρχίας εἰς βάρος τῆς ἐξαρχίας τῶν μονῶν, πολλὰκις δὲ κατώρθουν ν' ἀποσπάσωσι καὶ πατριαρχικὰ γράμματα ὑπὲρ ἑαυτῶν. Ὁ τοιοῦτος ἀγὼν τῶν ποντικῶν μονῶν διήρκεσεν ὁλόκληρους αἰῶνας, διεξήγετο δὲ συνήθως ἀπὸ κοινοῦ, ὅπως μᾶλλον ἐρρωμένως ἀποκρούσῃ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ξένων ἀπαιτητῶν. Ἐν τῇ περὶ τῆς Μονῆς Σουμελά πραγματείᾳ μου πλειστάκις ἐπανέρχομαι ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, δημοσιεύω δὲ καὶ πληθὺν σχετικῶν ἐγγράφων, δι' ὃ καὶ δὲν ἐπεκτείνωμαι ἐνταῦθα πλεόντερον. Ἀπλῶς μόνον ἀρκοῦμαι νὰ σημειώσω ὅτι ἡ ἔρις τῆς Μονῆς Βαζελῶνος πρὸς τὸν Μητροπολίτην Τραπεζοῦντος Ἀνανίαν⁵ περὶ τῶν προνομίων αὐτῆς ἐπὶ τοῦ Χορτοκοπίου καὶ τῶν Δύο Ἀθληῶν ἐπὶ τοσοῦτον εἶχε κατὰ τὸ 1745 ὀξυνθῇ, ὥστε ὁ τε Ἀνανίας καὶ ὁ τοῦ

Βαζελῶνος ἡγούμενος Χριστοφόρος ἐπὶ χρόνον μακρὸν ἐδικάζοντο ἐν Κωνσταντινουπόλει, οὐχὶ πρὸ τῶν Πατριαρχείων, ἀλλὰ πρὸ τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν τῇ βοηθείᾳ Σανουλή τινος ἐφέντη εἶχε κερδήσει τὴν δίκην ὁ Χριστοφόρος, ἀλλὰ μικρὸν μετὰ ταῦτα κατώρθωσεν ὁ Ἀνανίας τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκδοσὶν φερμανίου, οὕτω δὲ ἡ ἔρις ἐπανελήφθη σφοδρότερον ἔτι, μέχρις οὗ τῇ ἐπεμβάσει τρίτων ἐλύθη διὰ διαιτησίας τὸ ζήτημα, καὶ ἡ Μονὴ ἐκράτησεν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῆς τὰ προμνησθέντα χωρία.

Ἡ Μονὴ τῆς Βαζελῶνος κεῖται ἐν μέσῳ δασῶν βαθυσκίων καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου ὁμιλωδῶν, ἐπὶ βράχου, αἱ ἄκραι τοῦ ὁποῦ εἰσδύουσι πολλὰκις ἐντὸς αὐτῶν τῶν κελλίων ἡ θέα ἐκ τῶν πρὸς τὴν ἀποψιν δωμάτων αὐτῆς εἶναι ἀποπτος καὶ μαγευτικωτάτη, καθ' ὅσον βλέπει τις ἐντεῦθεν τὰ ἀντικρὺ ὑπὲρ τὸ Χορτοκόπιον βουνά, ὁλοώδη καὶ καταπράσινα, κλίνοντα τὰ μὲν ἐπὶ τῶν δέ, εἰς ἀδιάκοπον σειρὰν ἐναλλασσομένων κορυφογραμμῶν. Ἀλλ' ὁ ὁρίζων εἶναι τόσον σπανίως καθαρός, καὶ τοσοῦτον ἡ ὁμίχλη ἐνδημική, ὥστε τοῦ ὠραίου τούτου θεάματος ἡ ἀπόλαυσις ἐπ' ἐλάχιστον χρόνον εἶναι ἐρικτὴ. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν αὐτῇ μονάζοντων δὲν ὑπερβαίνει τοὺς δέκα, οἵτινες πάντες εἶναι ἀφιερωμένοι εἰς ἐργασίας γεωργικὰς, τοῦ ἡγουμένου μόνου διευθύνοντος τὰ τῆς ἐξαρχίας. Προσκυνηταὶ ἐλλείπουσιν ἐντελῶς, σπανίως δὲ ἀναφαίνονται τινες ἐκ τῶν χωρικῶν πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς Μονῆς. Ὡς ἐκ τούτου ἡ οἰκονομικὴ αὐτῆς στενοχωρία εἶναι μεγίστη, ἂν καὶ κατέχη πληθὺς μέγα ἀγρῶν, οἵτινες ὅμως εἶναι ὅλως ἄγονοι καὶ ἄχρηστοι. Χεῖρες ἐργατικαὶ ἄλλως τε ἐν τῇ χώρᾳ δὲν ὑπάρχουσι, πάντων σχεδὸν τῶν χωρικῶν ἀποδημούντων, εἴτε εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν, ὅπου μετέρχονται τὸ ἔργον τοῦ χαλκουργοῦ, εἴτε εἰς Ῥωσσίαν, ἐνθα ἐπαγγέλλονται τοὺς οἰκοδόμους καὶ γεωργοὺς. Οἱ περίοικοι χωρικοὶ οὐ μόνον νὰ βοηθήσωσι τὴν Μονὴν δὲν δύνανται, ἀλλὰ τὸναντίον αὐτοὶ δέονται τῆς ἐξ αὐτῆς βοηθείας, πενέστατοι ὄντες καὶ δι' ἀραβοσίτου μόνον τρεφόμενοι. Μόνοι δὲ τῆς Μονῆς πόροι τυγχάνουσι μικρά τινα εἰσοδήματα κτημάτων ἐν Τραπεζοῦντι καὶ Πλατάνοις, ὡς καὶ ἐτησίᾳ ἐπιχορήγησις 65 ρουβλίων τῆς Ῥωσσικῆς Κυβερνήσεως, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἤδη τοῦ αἰῶνος πληρονομένη, χάρις εἰς τὸ χρυσόβουλλον Ἀλεξάνδρου τοῦ Α'.

Δὲν ἦτο ὅμως μόνον ἡ οἰκονομικὴ καχεξία

1. Αὐτόθι, 122—123.

2. Αὐτόθι, 142.

3. Αὐτόθι, 150.

4. Αὐτόθι, 188.

5. Βιογρ., σελ. 112—113.

τὸ μόνον τῆς Μονῆς μειονέκτημα. Μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν ἡ ἐσωτερικὴ αὐτῆς ἀταξία ἐπικνελημένως προεκάλει τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Πατριαρχείου. Τῷ 1841 ἡ Ἐκκλησία ἀπέστειλεν ὡς ἐξάρχον τὸν αἰδιδίμον Μητροπολίτην *Κωνσταντῖον* καὶ τοὺς δύο προκρίτωτάτους τότε τῆς Τραπεζοῦντος πολίτας *Χατζῆ Κωνσταντῖνον Παρηγόρη* καὶ *Δημήτριον Καρβωνίδην*, οἵτινες προσεπλάθησαν νὰ ἐπιφέρωσι τάξιν τινὰ καὶ διόρθωσιν τῶν κακῶς κειμένων, καταστρώσαντες καταλόγους τῆς περιουσίας τῆς Μονῆς καὶ ἐπιβαλόντες κανονισμόν, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου ὤφειλε τοῦ λοιποῦ νὰ διοικῆται αὕτη. Μικρὸν ἐν τούτοις μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν ἐξάρχων ἡ κατάστασις ἐγένετο χειρότερα ἢ τὸ πρότερον, τὰ δὲ γράμματα καὶ ἡ παιδεία ἐγκατέλιπον διὰ παντὸς πλέον τὸ κέντρον ἐκεῖνο, ἐξ οὗ εἰς πολλῶν ζοφερωτέρους χρόνους διδάσκαλοι καὶ ἀρχιερεῖς προῆλθον, κομίζοντες εἰς τοὺς πέριξ, καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν πρωτεύουσάν Τραπεζοῦντα, τῆς παιδείας τὴν δαδᾶ. Καὶ τῷ 1888 ἐστάλη ἐξάρχος ὁ τότε τῆς Τραπεζοῦντος Μητροπολίτης κ. *Φιλάρετος Βαρεφόδης*, ὅστις, καταρτίσας κανονισμόν σύμφωνα πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς Μονῆς, προσεπλάθη ν. θέση θεμέλια διορθώσεως τῶν πραγμάτων αὐτῆς. Ὁ τότε ἡγούμενος *Γεράσιμος Κατόγλης* διέκηρυξεν ὅτι δὲν ἐννοεῖ νὰ διοικήσῃ ἐπὶ τῇ

βάσει κανονισμοῦ καὶ πρητῆθη! Ὁ αὐτὸν διαδεξάμενος καὶ μέχρι τοῦ 1895 ἡγούμενός τις κ. *Ἰσίδωρος* εἶχε τὴν εἰλικρίνειαν ν' ἀναγνωρίσῃ, ὅτι αἱ δυνάμεις τοῦ δὲν ἦσαν ἐπ' αὐτῇ πρὸς διοίκησιν μονῆς ἐξαρχικῆς. Καὶ μηδενὸς ἄλλου ἀξιοτέρου ἐν αὐτῇ ὑπάρχοντος, ἡ Ἀδελφότης τῶν πατέρων ἐζήτησε τὸν ἐν τῇ Μονῇ *Σουμελᾶ ἀρχιμανδρίτην* κ. *Ἀνθιμον*, ὅστις καὶ ἀνεδείχθη ἡγούμενος.

Ἄλλ' ἰδοὺ εὐτυχῶς ἤδη ἐπὶ τὴν διοίκησιν τῆς Μονῆς Βαζελώνος ἀνὴρ σιθαραῦ βραχίονος καὶ μεγάλης θελήσεως· ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἡγουμένου *Ἀνθίμου* πρὸς ἀναδιοργάνωσιν τῶν τῆς Μονῆς πραγμάτων ἔχει εὐτυχῶς συνεργὸν τὴν ἱκανότητα αὐτοῦ καὶ τὴν διοικητικὴν πείραν. Ἐλπίζομεν ὅτι οἱ ἀγῶνές του θὰ στερωθῶσιν ὑπὸ ἐπιτυχίας, ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ τὴν μόρφωσιν καὶ ἐκπαίδευσιν τῶν χωρικῶν, ἥτις ὀρεῖται νὰ εἶναι καὶ τὸ κυριώτερον μέλημα τῶν πατέρων, καθόσον εἶναι καὶ ὁ κυριώτατος λόγος, δι' ὃν ἡ Ἐκκλησία ἐξακολουθεῖ ἀναγνωρίζουσα αὐτοῖς τὰ ἐξαρχικά των δικαιώματα. Ἐὰν τὸν σκοπὸν τοῦτον δὲν ἐπιτύχωσιν αἱ παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα ἐξαρχικαὶ Μοναί, φρονοῦμεν ὅτι εἶναι περιττὴ πολυτέλεια, δυσανῆχος δὲ πρὸς τὸ σημερινόν των ἀνάστημα, ἡ διατήρησις τοῦ ἐξαρχικοῦ των προνομίου, συνυπονοοῦντος πνευματικὴν ποιμαντορίαν χιλιάδων ψυχῶν.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000048090